

פניני הפרשה

בס"ד פרשת וארא תשפ"ד

פנינים לשלחן שבת

לארץ / אח"כ 'צפרדע' שהם יותר עליונים מהמים, שהרי המים הם מקום עמידתם של הצפרדעים / אח"כ 'כינים', שנהפכו לעפר, שהוא למעלה מן המים, שהרי כתוב 'המים אשר מתחת לארץ' / 'ערוב' - החיות למעלה מן העפר, שהרי הם עומדים על העפר / 'דבר' - זה בא מעיפוש האוויר, ואוויר הוא למעלה מן הארץ / 'שחין' - הוא מיסוד האש, כמש"כ רש"י שם, ואש למעלה מהאוויר, שהרי טיבעה לעלות למעלה, משא"כ אוויר / 'ברד' - הוא כבר מן העננים, זה גבוה יותר / 'ארבה' - החיות מעופפות למעלה מן העננים / 'חושך' - מאורות השמים נמצאים עוד יותר למעלה בשמים / 'מכת בכורות' - היא מכה בנשמת האדם, שהיא דבר רוחני והיא למעלה מן הכל, וכך הראה הקב"ה למצרים שהוא אלוקים על בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. (הגש"פ ליקוטים יקרים)

והפִּשְׁתָּהּ וְהִשְׁעָרָה נִכְתָּה וכו'. (ט, לא)

צ"ע מה באה התורה לומר לנו בסיפור זה. ועל פי הדרשה בא לנו הסיפור להמשיל לנו כמו שדרש ר' אלעזר במס' תענית לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, כי הקנה, כשבא הרוח סובלו ונכנע לכאן ולכאן ומפני הכנעתו אינו נשבר מן הרוח, והארז הוא קשה ואינו רוצה להיות נכנע ורוח חזק שוברתו, לפיכך הקנה זוכה לכתוב מזוזות ותפילין, וזה מה שבא הפסוק לרמז כאן.

(משיבת נפש)

ויתנו שבח לאל על כל מה שבא. ורצה הקדוש ברוך הוא להטביע במערכת השמים שישמעו לקול הצדיק אשר ירצה לפעול דבר שלא על פי הטבע. ולכן אם היו המכות נמנעים ע"י מאמר ה', היו מערכת השמים חוזרים לטבעם הראשון ולא היה אדם בעולם יכול לפעול דבר כנגדם. ולכן נמנעו רק בתפילת משה הצדיק ואז נטבע בשמים שישמעו לצדיק שבכל דור ודור וישנו את מערכתם בתפלת הצדיקים.

[זהו פירוש הכתוב (ההלים קיא ד) זכר עשה לנפלאותיו וגו', שמה ניכר שהוא חנון ורחום, מכך שעשה זכר לנפלאותיו לדורי דורות שיכולים מערכת השמים להשתנות בתפלת הצדיק].

(קול שמחה)

וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הַעֲמֻדָתְךָ בַּעֲבוּר הָרֵאֶתְךָ אֶת-כַּחֲוֵי וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמֵי כָּל-הָאָרֶץ (ט, טז)

'המהר"ל מפראג' מבאר באופן נפלא מדוע הקב"ה הביא על מצרים דווקא עשרה מכות אלו, ומה ה' רצה לרמז להם בכל מכה ומכה:

דהנה פרעה כפר בעיקר, שאמר "לא ידעתי מי ה'" וכן "מי ה' אשר אשמע בקולו", ולזה באו המכות, להראות לו שיש ה', ושהוא שולט בעליונים ובתחתונים, ומלכותו בכל משלה. והמכות באו בסדר הזה דווקא, **קודם הראה לו הקב"ה שהוא שולט בתחתונים ואח"כ הראה לו את שליטתו בעליונים:** הפך את המים לדם, שהמים מתחת לארץ כמש"כ "המים אשר מתחת

וְאֵרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב (ג, ה).

וברש"י: "וארא - אל האבות".
ה'חתם סופר' מבאר שהמילה 'אבות' יכולה להתפרש גם כ'רוצה' (מלשון 'אובה'), כי השי"ת נראה רק אל אלה ש'רוצים' שיראה אליהם... כיוצא בזה מפרש 'הרמב"ם' את הפסוק "אהיה אשר אהיה" (פר' שמות, ג, יד) 'אהיה' עם אלה 'המבקשים ורוצים' ש'אהיה' איתם... גם כששאלו את 'האדמו"ר מקוצק' צ"ל היכן נמצא הקב"ה, אמר להם האדמו"ר "היכן שמכניסים אותו!...!"

וְאֵנִי אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פְּרָעָה (ג, יז)

וא"ת א"כ מה רצה הקב"ה מפרעה, הלא הקב"ה עצמו הקשה את ליבו? וי"ל שהקב"ה מתנהג עם בריותיו כפי שיודע את לבם אם ברע אם בטוב ויודע שאין לרשעים לבם שלם עמו לחזור למוטב, לפיכך נכשלים, וכן כתיב הלעיטהו לרשע וימות, וכן משגיא לגוים ויאבדם, וכן אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן, בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין לו.

(ר' חיים פלטיאל)

וַיִּהְפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם (ז, כ)

נראה לי שלא נעשה היאור דם, אך אותה שעה, ובאותה שעה שנקרש ונעשה דם, מתה הדגה ואחר כך נעשה מים, תדע: דלא אמר שלא יכלו לשתות מן היאור מפני שהוא דם, כי אם מפני שמתה הדגה ונסרחה נבלתם, ובאש היאור. וגם אומר שעשו כן החרטומים, ומה עשו, הלא הכל דם, אפילו בכלים, כמו שהוא אומר: "ובעצים ובאבנים", אלא ודאי לפי שעה היה דם בכל ארץ מצרים, ואחר כך נהפך למים, ואחר כך חזרו החרטומים והפכוהו כמו כן לדם, לפי שעה. ולפיכך לא אמר להם שיהפכוהו למים, אלא כיון שראה שנהפך מיד למים, לא שת לבו לזאת.

(בכור שור)

כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבְּ הָאָרֶץ (ח, יח)

אפילו במשך המיצר שהיה בין ארץ מצרים לארץ גושן גם שם לא היה הערוב. וזה למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, והוא לבדו ידו בכל ומושל בכל.

(קול שמחה)

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל-ה' (ח, כו)

הנה לכאורה קשה וכי דרכו של שליח להתפלל עבור מי ש'נשלח' אליו, כי משה לא היה רק שליח אל פרעה שישלח את בני ישראל.

אכן נראה לתרץ, דהנה ידוע דיציאת מצרים הוא סוד חידוש העולם בכללו דבעת ההוא נתגלה שהשי"ת הוא המחפש עולמו וברצונו הפשוט ברא את הכל ובמאמרו תלויים. והשי"ת בחר לו מכל הברואים והנמצאים את ישראל לעבדו ולהכיר גדלו ותפארתו

ניסים ופלאות בעשרת המכות

- הטעם שלקו בעשרת מכות אלו דייקא הוא מדה כנגד מדה, וכפי שיתבאר בכל מכה ומכה כדלהלן.

דם

אפ"ל הרוק שהיו המצרים רוקקים נהפך לדם (שמו"ד ט, ט).

גם מתוך העצים והאבנים יצא דם (כמש"כ "ובעצים ובאבנים" ז, ט), וכשאשה מצרית הכניסה את בצקה לתנור, היה הדם היוצא מהעצים המוסקים מכבה את האש, והיא לא יכלה לאפות, וכך מתו המצריים ברעב. (מדרש הגדול, וארא כד)

גם כל מימי הפירות, כשחסחו אותם, הפכו לדם, וכך גם פירות לא יכלו לאכול. (משנת רבי אליעזר פרק ט) כל הדגים שביאור מתו כי אינם יכולים לחיות בדם אלא במים, ועלתה צחנה מהם, וכן עלתה צחנה מריח הדם. (מדרש שכל טוב)

ולמה לקו בדם? א. לפי שלא היו מניחים את בנות ישראל לטבול מטומאתם כדי שלא יהיו פרים ורבים, לכך נענשו במים, מידה כנגד מידה. (שמו"ד ט, י) **ב.** לפי שהשליכו את ילדי ישראל למים, לכן לקו במים. (מדרש הגדול) **ג.** לפי שעשו את היהודים לשואבי מים שלהם, לכן לקו במים. (תנחומא ישן, וארא טד)

הקדמה:

- י"א שבכל מכה היה משה מתרה בפרעה 24 יום, ו-7 יום הייתה המכה עצמה, וי"א 7 יום היה מתרה, ו-24 יום נמשכה המכה. (שמו"ד ט, יב) אבל לשני השיטות, סה"כ כל מכה נמשכה על פני חודש ימים, חוץ ממכת חושך שנמשכה 3 יום, ומכת בכורות רגע אחד. ובין מכה למכה היה 7 יום, נמצא שהמכות נמשכו שנה בדיוק. הם התחילו באייר ונסתיימו בניסן. (מדרש הגדול וארא כה)

- כשמשה התרה בפרעה, הוא לא אמר לו 'שהיום' תתחיל המכה, אלא 'מחר', וכל כך למה? כדי שאולי ישובו בתשובה עד מחר. (שמו"ד יג, י)

- פרעה ביקש ממשה שיתפלל שהמכות יסתיימו, אולם ברגע שנסתיימה המכה שוב הכביד את ליבו, כי כך הן הרשעים, כל זמן שהם בצרה הם מכניעים עצמם, אבל משהצרה עוברת חוזרים לקלוקלם (שמו"ד יב, ז)

- הקב"ה ידע היטב שכשתסתיימ המכה שוב לא יסכים פרעה לשלחם, (הקב"ה בעצמו הכביד את לב פרעה) אולם הוא הביא עליהם המכות כדי שיכירו בגדולתו של הקב"ה. (שמו"ד יב, א וכוה)

המשך ניסים ופלאות בעשרת המכות

צפרדע

מצרי היה שותה אפילו טיפת מים, והמים יורדים לתוך מעיו ונהפכים לצפרדע. (שמו"ד יא.)

היו ממלאים כוס מים לשתות, ומיד נתמלא בצפרדעים ולא יכלו לשתות. (מדרש הגדול כט) וכן כשהמצריים באים ואוכלים את הבצק, ובצק שכבר היה בתוך התנור, היו הצפרדעים נכנסים לתנור ונדבקים בו, וכן היו מצננים את התנור. (שמו"ד יא.)

היו הצפרדעים נכנסים אצל פרעה בפי הטבעת ויוצאים מפיו. (מדרש הגדול)

קרקורם של הצפרדעים היה קשה למצריים יותר משאר הקשיים שנוצרו מחמת הצפרדעים, כיון שהיו נכנסות בתוך גופם וצועקות, ולא היה להם מנוחה. (שמו"ד יו.)

ולמה לקו בצפרדע? א. כי היו משעבדים את ישראל ומצווים עליהם "לכו הביאו לנו שקצים ורמשים לאכול" ולכן מידה כנגד מידה נענשו ע"י שקצים ורמשים. (שמו"ד יז.) ב. לפי שהיו מעירים את היהודים משנתם ללכת לעבודה, לכך לקו בצפרדע שצועקת והפריעה את שנתם. (פסיקתא זוטא)

כינים

י"ד סוגי כינים הביא הקב"ה על המצרים. (אליה רבה ז)

ולמה לקו בכינים? א. כי היו מציקים להם ומשפילים אותם ומצווים עליהם לטאטא ולנקות את הרחובות מהעפר (א.ה.) ידוע שכן גם עשו הנאצים ימ"ש, הם ציוו על היהודים ובמיוחד על הרבנים ונשואי הפנים, לטאטא את הרחובות, ללא שום תועלת, אלא רק כדי להשפילם ולבזותם, לקול תרועת צחוקם ולעגם של גוי הסביבה שצפו במחזה בהנאה לכך נענשו בעפר, מידה כנגד מידה, ונהפך עפרם לכינים. (שמו"ד יז.) ב. לפי שהיו מונעים מישראל להתרחץ במרחצאות, וגופם ההתמלא כינים שהציקו להם, לכך לקו המצריים בכינים מידה כנגד מידה. (פסיקתא זוטא)

ערוב

החיות היו משחיתות את יבול השדות, וכן נכנסות לבתי המצרים ונוטלות את ילדיהם ממיטותיהם והורגות אותם. (מדרש שכל טוב)

ולמה לקו בערוב? כי היו מציקים ליהודים ומצווים עליהם לצוד ולהביא להם דובים אריות ונמרים, [ללא שהיה להם צורך בהם] ולכן נענשו ע"י חיות, מידה כנגד מידה. (שמו"ד יא.)

דבר

ולמה לקו בדבר? כי היו המצריים שולחים את היהודים להרים והגבעות לרעות צאן, כדי שלא יהיו היהודים בביתם, ויתמעטו מפריה ורביה, ולכן נענשו המצריים שכל בהמותיהם וצאנם מתו, מידה כנגד מידה. (שמו"ד יא.)

שחין

היה זה נס עצום, משה זרק סה"כ כמות של מלוא יד של פיח כבשן, וזה נתפזר על כל מצרים! (שמו"ד יא.)

סיפור לשלח שבת

הסיפור שלנו מתחיל בימי 'המנדט הבריטי' על ארץ-ישראל. הר"ר **אביגדור ברנשטיין** זצ"ל, נסע במכונית משטרה אנגלית מהעיר התחתית לשכונת 'הדר הכרמל'. באמצע הדרך התקלה המון ערבי מוסת סביב המכונית וביקש לשחות אותו - פשוטו כמשמעו.

השוטר במכונית היה אובד עצות. וממש ראה את המוות בעיניו. ברגע האחרון נתן הקב"ה עצה בלב השוטר, והוא יצא מדלת המכונית וירה ירייה באוויר. הערבים התעופפו, וחיי רבי אביגדור ניצלו. חיינו ניצלו, אבל הפחד המשתק גרם לו בהמשך להתקף לב שהפך אותו ל"מסוכן" במשך כחמש שנים. מצבו הרפואי הלך והתדרדר עד שמרן **החזון איש** ז"ע הפנה אותו לבוסטון שבארצות הברית, אל המקום היחיד בעולם, והרופא היחיד בעולם שביצע "ניתוח לב פתוח". את התהליך כולו ליווה הגאון רבי **אליעזר אלפא** זצ"ל, אחיינו של החזון-איש. זה היה **בחודש אב, שנת תשי"א**. עוד לפני היציאה לדרך, חיפשו מי יוכל לסייע לו בבוסטון. מרן החזון איש זצ"ל פנה במכתב אל **האדמו"ר רבי לוי יצחק מבוסטון** זצ"ל. לימים סיפר האדמו"ר שהוא תמה כיצד ייתכן שהחזון"א שיושב בקיסטון הצר בבני ברק יודע מה מתחדש בבוסטון יותר ממנו... אמנם, מכיוון שארגון החסד של חסידי בוסטון עדיין לא בא לעולם, חיפשו אדם שיזכר ללדת לשטח, לסייע לחולה - כמו לאסוף אותו משדה התעופה. לשם כך שיגר מרן המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל, מכתב-בקשה אל תלמידו מיישיבת מיר ששימש כמנהל ב"ס בבוסטון שיראה לטפל בעניין.

וכאן התרחש דבר פלא. יום אחד נעלמה בתם הצעירה של משפחת כהן, וגם לאחר שחיפשו אותה לא מצאוה. כאשר חזרה לפתע פתאום סיפרה שנתקפה בגעגועים לביתם הקודם והלכה לבקר שם. באמרה זאת הושיטה לאביה מכתב שהיה מונח בבית הקודם. הרב כהן פתח את המכתב וגילה שהמשגיח מבקש ממנו לסייע לחולה, ולאסוף אותו משדה התעופה ביום... "זה עכשיו!" נזעק הרב כהן וחיש מיהר לשדה התעופה...

שרשרת הניסים שהצילה את חייו, מצריכה חוברת ולא עמוד אחד. החל מהעובדה שרופא בכיר מאוד בארץ יעץ למשפחה לרכוש עבורו כרטיס טיסה להלוך בלבד (... רופאים אחרים לא האמינו שהוא בכלל ישירוד את הטיסה עצמה, ואכן לקה בליבו במהלך הטיסה ורופא שבמקרה שהה שם הציל את חייו. גם בשעת הניתוח עצמו לקה שוב בליבו - אך האופציה שלא לעשות כלום הייתה גרוועה יותר! סוף דבר שביום שלישי שנכפל בו כי טוב, הוא יצא מבית החולים. בתמונה מאותו מעמד, בו הוא ניצב לצד הרבי מבוסטון זצ"ל הוא נראה בריא ומחויך... לימים יישום לעצמו

למזכרת ליד ה"זכירות" בסידור התפילה: **זכור את חסדי השם אתך בבוסטון, ז' מנחם אב תשי"א ניתוח הלב משיבעה עשר בתמוז עד ג' אלול** באלפון שברשותו הוא חורט בעט ירוק: **בעזרת השם יתברך ובחמלתו כי רבה, הטוב כי לא כלו רחמיו והמרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך** "ובסתירה כה בולטת למה ששרבט קודם לכן": **כי לא ידע האדם את עיתו**... עשרים שנות חיים פוריות הוענקו במתנה להר"ר אביגדור - שבהם זכה להשיא את ילדיו ולראות נכד אצל כל אחד מהם - עד-הששתלק מהעולם ב"ט חשון תשל"א...

מי לא שמע על הארגון הרפואי החרדי **רופא'** שפועל לצד המרכז הרפואי בבוסטון ארה"ב? הארגון נוסד לפני עשרות שנים ע"י האדמו"ר **רבי לוי יצחק הורביץ מבוסטון** זצ"ל, ועוסק במתן סעד לחולים ובני משפחותיהם שזורמים מרחבי העולם למרכז הרפואי הממוקם בעיר - המסונף לאוניברסיטת הרווארד היוקרתית. הארגון פועל החל מהענקת ייעוץ והכוונה רפואית ועד לפרטים הקטנים של אירוח החולה ומלוויו ודאגה עבורם למזון כשר למהדרין. **מי לא שמע על ארגון החסד העצום בבוסטון!** אך **מי כן שמע כיצד נוסד ארגון החסד בבוסטון?** סיפר הרבי מבוסטון זצ"ל: "כל מפעל 'רופא' צמח והתפתח כתוצאה ממכתב ששיגר אלי החזון איש בו התבקשתי לסייע לרבי אביגדור ברנשטיין!"

מדוע הסימות הזו כל-כך חשובה? משום שבאותה מידה הרי גם הייתה לו הבחירה "לפספס את השעה" ולא להקים "ארגון חסד". נכון, התבקשתי לעזור ליהודי מחיפה - אעזור לו! בכל כוחי! אך מדוע שזה יכריח אותי להשקיע את כל-כולי מעתה ועד עולם בתחום זה?! אבל הרבי מבוסטון קלט, שאם סיבבו משמים עבורו "להיות איש במקום שאין אנשים" ממילא זה לא מצטמצם למקרה בודד, אלא יש להמשיך ולפתח את הפתרון עבור כל כלל-ישראל!

לרבים מאתנו מגלגלת ההשגחה את ההזדמנות לעמוד רגע אחד בצומת בו זוכים להגיש עזרה לזולת. כל אחד והסיפור שלו. אך האם נתפוס את הרגע? האם נקלוט את גודל השעה? האם נבין שמונחת כאן הזדמנות עבורנו לפתח את העניין לכלל - ולא רק לפרט?

(מתוך איש לרעהו - יתרו תשפ"א)

ולמה לקו בשחין? כי היו מעבידים את היהודים ומצווים עליהם לחמם להם מים שיוכלו לרוחץ בהם את גופם, וכן לצנן להם מים [-כנראה בימות הקיץ]. לכך לקו מידה כנגד מידה השחין, וכך לא יכלו לרוחץ את גופם, כי המים מזיקים לשחין לח. (שמו"ד יא.)

ברד

בוא וראה רחמיו של הקב"ה, שאפילו בשעת כעסו הוא מרחם על הרשעים ועל רכושם, שהרי הברד לא ירד על המצריים עצמם אלא על השדות בלבד, ורק אם הם הסתובבו בחוץ אז נפגעו מהברד, ואף על כך הזהירם הקב"ה מראש שיכניסו את בהמותיהם לתוך ביתם. (שמו"ד יב.)

כיצד היה הברד יורד? היו ברקים ורעמים, הארץ רעדה, ואז החלו אבני הברד ליפול. (מדרש הגדול)

בתוך כל אבן היה אש, וכשהאבן הייתה נבקעת יצאה האש. (מדרש הגדול)

ולמה לקו בברד? כי היו מעבידים את היהודים לנטוע להם כרמים ופרדסים גנות ואילנות, בא הברד ושיבר הכל. (שמו"ד יג.)

ארבה

הארבה כרסם לא רק את יבול השדות אלא גם את בגדיהם ותכשיטיהם של המצרים, וכן היו הם סותמים את פתחי המעינות, וכן היו מחשיכים את אור השמש ביום, והירח בלילה. (מדרש הגדול)

7 מיני ארבה הביא הקב"ה על המצריים. (מדרש הגדול)

ולמה לקו בארבה? כי היו מעבידים את ישראל לזרוע את שדותיהם בחיטים ושעורים וכדו', לכך נענשו ובא הארבה ואכל הכל. (שמו"ד יד.)

חושך

היו יהודים רשעים שהתחברו למצרים וקיבלו מהם יחס שונה ומכבד, וכן קיבלו ממון רב מחבריהם המצרים, ולכן לא חפצו לצאת ממצרים, והקב"ה רצה להמית רשעים אלו, אולם אם ימיתם בפרהסיא יהא זה חילול ה', כי המצריים יאמרו שלא רק אותם הקב"ה מעניש אלא גם את היהודים, ולכן הביא הקב"ה חושך, ובאותם ימים המית הקב"ה את אותם יהודים רשעים, וקברום, ולא נודע למצרים ממיתתם כלל. (שמו"ד יד.)

ולמה לקו בחושך? כי כשמצרי רצה לאכול בלילה, והיה צריך אור, היה מצווה על יהודי לעמוד על ידו עם נר, ולא לזוז, ואיים עליו שאם יזוז הוא יהרוג אותו, לכך נענשו בחושך, מידה כנגד מידה. (פסיקתא זוטא)

בכורות

מכת בכורות לקחה רגע אחד! (מדרש הגדול וז"א כה)

הכשרים שבמצריים באו והשתתפו עם היהודים בהקרבת קרבן פסח ועריכת ליל הסדר, ועלו עימם ממצרים! ומאידך, היהודים הרשעים שהתחברו עם המצרים, ורצו שעם ישראל לא יגאל אלא יישאר במצרים, גם הם מתו בזמן מכת בכורות! (שמו"ד יח.)